

2. Романов В.В. Юридическая психология: учебник [для студ. вузов] / Владимир Владимирович Романов . – М.: Юрист, 2010. – 488 с.

3. Шиханцов Г.Г. Юридическая психология: учебник [для студ. вузов] / Георгий Георгиевич Шиханцов. – М., 2005. – 385 с.

Гусаченко Є.О., ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Прискорений розвиток науки та техніки приводить до того, що для слідчого, прокурора при розслідуванні кримінального провадження все частіше виникають питання, в яких розібратися без допомоги відповідних спеціалістів, неможливо. Тому застосування у кримінальному процесі наукових знань суспільно-природних галузей, техніки, мистецтва та ремесла пов'язана з тим, що розслідування злочину є складним процесом пізнання об'єктивної діяльності. А тому пізнання події злочину та дії злочинця, який його вчинив, вимагає від слідчого чи прокурора, що розслідує кримінальне провадження, які залучаються до кримінального процесу, а саме, при проведенні слідчого експерименту, володіння і застосування спеціальних знань чи навичок у певних видах суспільної діяльності.

Спеціальні знання – це не загальнодоступні, не загальновідомі, тобто це знання отримані внаслідок здобуття спеціальної освіти і професійного досвіду, а спеціаліст – це особа, яка володіє спеціальними знаннями. Іноді при визначенні спеціальних знань враховується не лише спосіб отримання

відомостей, але й відповідність цих відомостей сучасному рівню знань у певній галузі та враховується мета їх використання. Безпосередня практична діяльність спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій, де виникла необхідність застосування спеціальних знань, навичок і досвіду, є завжди важливою, але особлива значимість його діяльності проявляється при розслідуванні злочинів [1, с. 21].

При розслідуванні злочину слідчий постійно вступає в певні відносини з багатьма людьми – свідками, потерпілими, звинуваченими, експертами, понятими, членами оперативної групи тощо. Встановлення істини в кримінальному провадженні підкоряється найбільш загальним закономірностям комунікативної діяльності – діяльності спілкування людини з людиною.

Будь-яка слідча дія спрямована на одержання інформації про подію злочину та проводиться в умовах постійного контакту та діалогу між її учасниками. Слідчий експеримент передбачає проведення спеціальних дій з метою перевірки, зібрання та одержання нових доказів, оцінки слідчих версій і встановлення можливості існування певних фактів, які можуть мати значення для розслідування. Крім того, метою слідчого експерименту є перевірка та уточнення показань свідків, потерпілих, підозрюваних та обвинувачених, інших даних, отриманих під час огляду місця події та проведення інших (розшукових) дій. Це доволі складна, багато структурна слідча дія, тому при її проведенні важливу увагу необхідно звертати на психологічний стан учасників слідчого експерименту. Саме експеримент - це дійовий засіб психологічного впливу на його учасників [2, с. 13]. Тому особі, що володіє спеціальними знаннями, необхідно враховувати певні умови, які підлягають у моделюванні матеріальної обстановці, максимально подібно до тої, в якій відбувалась подія; відтворення суб'єктивних та психологічних факторів та моделювання суто досліджуваних дій. Саме складна вважається умова з відтворення суб'єктивних та психологічних

станів людини, а саме, психофізіологічного механізму його дій в принципі неможливе.

Якщо за реальних умов особа діє звичайно позадовільно, то за умов експерименту у неї актуалізується психічна готовність до сприйняття та поведінки: у особи виникають вольові зусилля, посилюються прояви довільної, спрямованої концентрованої уваги, зміцнюється спрямованість усієї психічної активності. В ситуації злочину спрямованість де термінується динамікою та умовами самої події злочину, під час слідчої дії – нав'язаність умов експерименту. З іншого боку, в незвичайній ситуації злочину, відчувається сильне хвилювання (стресс), людина могла здійснити такі вчинки, які в дозових, контрольованих умовах слідчої дії, вона виконати ніяк не може.

Участь спеціаліста при проведенні слідчого експерименту в деяких випадках є необхідною, а саме, ідентифікація з іншими особами досягається за анатомо-фізіологічними (зріст, вага, вік, пропорції тіла, зовнішня подоба), сенсорно-психічними зір, слух, рухи тіла), спеціальними (зачіска, прикраси, одяг) ознаками.

Слід враховувати стани психологічного та фізичного здоров'я осіб, що беруть участь у слідчому експерименті. За умов сильного впливу при слідчому експерименті у деяких осіб можуть виникнути значні фізичні та психічні розлади. Ми вважаємо, що найефективніше використовувати справжні предмети, знаряддя, так як вони мають більш сильний психологічний вплив на учасника експерименту, чим досягається набагато достовірніше результати.

Спеціаліст, що приймає участь у проведенні слідчого експерименту, повинен максимально контролювати свою поведінку, щоб виключити можливість психологічного впливу на учасників цієї слідчої дії. Поведінка повинна бути максимально індиферентно нейтральною. Для цього потрібно старанно стримувати емоційні прояви, а навпаки, звертати увагу на жестикулювання, міміку, позу, рухи тіла, мовлення злочинця. Категорична заборонено задавати навідні запитання

або підказки. Саме характер дій учасників слідчого експерименту, які намагаються ввести слідчого в оману, також можуть бути інформативними. Зокрема, злочинець професійно виконує попередні дії, але демонструє нездатність виконати головну дію, що служить підтвердженням наміру замаскувати свої знання та вміння [3, с. 38].

Слідчий експеримент перш за все спрямований не тільки на реалізацію впливу, скільки на одержання значущої інформації, ґрунтуючись на якій і відбувається безпосередній вплив на учасників процесу.

Список використаних джерел

1. Романюк Б. В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства: [навч. посіб.] / Романюк Б. В. – К. : Аванпост-Прим, 2010. – 303 с.

2. Васильев В.Л. Психологические основы организации работы следователя / Васильев В.Л. – В., 1976. – 156 с.

3. Мельникова Э. Б. Участие специалистов в следственных действиях / Мельникова Э. Б. – М.: Юрид. лит., 1964. – 87 с.

Давидова О.В., доцент кафедри юридичної психології НАВС,
кандидат психологічних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ МІЛІЦІЇ

Прорахунки та недоліки в діяльності міліції, що викликають невдоволення громадян та значний суспільний резонанс, зростання злочинності, негативний досвід особистих контактів населення з працівниками міліції – все це ставить перед правоохоронними органами нові завдання, зумовлює потребу перегляду стратегічних напрямів їх діяльності, пошуку нових підходів до організації та здійснення охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. Важливим